

מועלין בהן ובאימוריהן... לאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ואין מועלין בבשר – מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, ואמאי, ממונא דבעלים הוא. ערש"י ותוס'. ואין לתרץ משום שנקט בבשר קודם זריקה לשון 'אין מועלין' ובודוקא הוא, כי הלא אסור בהנאה קודם זריקה [ודעת התוס' בכמה מקומות שהוא איסור תורה], לכך נקט גם לאחר זריקה לשון זו – אין תירוץ זה מספיק, כי הלא התנא בא לפרש את חילוקי הדינים והניגוד שיש בין קודם זריקה לאחריה, והרי עיקר החילוק בבשר קדשים קלים הוא שהזריקה מתרת הבשר לאכילה, והיה לו לתנא לומר לאחר זריקה 'מועלים באימורים ואוכלים הבשר' ומדוע לא ניגד בבשר כלום בין קודם זריקה לאחריה [ומתרוץ הגמרא שבא התנא ללמדנו אופן שהזריקה מועלת לענין מעילה ואעפ"כ הבשר אינו נאכל]. אבל לעיל גבי קדשי קדשים ניחא, שנקט התנא 'אין מועלין' כי משמיענו את עיקר החילוק בין קודם זריקה לאחריה, והיינו דאמר לעיל 'משום דנסיב רישא מועלין נסיב סיפא אין מועלין'.

דף ח

'אבל לאכילה הוא דלא מרצה'. לפי גרסה זו משמע שאין האיסור באכילה משום 'יוצא' אלא משום שאין הוריקה מרצה כלפי דין אכילה. ואולם מרש"י משמע שלא גרס 'הוא דלא מרצה', ומשמע שאסור באכילה משום 'יוצא'. [ויש מי שמפרש פשוט הגמרא 'זריקה מועלת ליוצא לשריפה אבל לאכילה לא' – וקשה מה לו להזכיר כאן שריפה (עתוס')? אלא יש לפרש שעיקר הטעם שאין היתר אכילה בזריקה זו, לפי שיש כאן פסלות של 'יוצא' שדינו לשריפה, והיא היא הסיבה המונעת מלחול התר אכילה ע"י הוריקה. ולא רק משום איסור אכילת יוצא, אלא הפסול מונע את ההתר. עפ"י חדושי ר' אריה לייב מאלין ח"ב סד].

– נשאו ונתנו בשאלה זו אחרונים ז"ל, וצדדו לדייק מלשונות הראשונים. ע' אבן האול מעשה הקרבנות ז, ג ופסולי המוקדשין לא; כתבי הגר"ז מנחות יב; חדושי רא"ל ח"ב סד; בית ישי קטו (וע"ע שו"ת אחיעזר ח"ב מא, ג).

פרק שני – 'חטאת העוף'

'אבא שאול אומר: טבול יום תחלה לקדש' – אבל לתרומה אינו אלא כ'שני לטומאה' ופוסלה ואינו מטמאה.

[לכאורה נראה מפשט דברי רש"י, שאם נגע בקודש, אותו קודש פוסל את התרומה. וטעם הדבר, שהרי נקבע דינו של אותו קודש להיות שני, ושני פוסל תרומה. ואולם הרש"ש הקשה הלא לענין תרומה נחשב הטבול"י עצמו כשני וכיצד מגעו יפסול תרומה. ולכן צדד לפרש כוונת רש"י על הטבול"י עצמו שפוסל תרומה, ולא על מגעו].

(ע"ב) 'אמר רבא: לאבא שאול מעלה עשו בקדשים, שוינהו רבנן לטבול יום כראשון. לר"מ – כאוכל שני. לרבנן – כיון דטבל קלש טומאה, פסול משוי טמא לא משוי'. נראה שלחכמים ודאי דין תורה הוא זה שטבול יום פוסל קודש ותרומה, וכן מבואר ביבמות (עד:), אלא כיון שפרש רבא טעמם של אבא שאול ורבי מאיר, מפרש והולך גם כן טעמם של חכמים שכיון שטבל טומאתו קלושה ולכך לא גזרו בו, שאינו מתחלף בטומאה אחרת.

ולכאורה היה לרבא לומר בלשון זו: 'כי קתני מתניתין – דאורייתא, כי קאמרי אבא שאול ור' מאיר – מדרבנן'. אך אפשר שמעלה דאבא שאול ור' מאיר תקנה מאוחרת היא, והמשנה קדמה לתקנה, הלכך בשעה שנשנית המשנה אף מדרבנן היה הדין כן (חדושים ובאורים).

גם יתכן שלא פסלו חכמים אלא בגדר 'מעלה' ואילו המשנה עיקר דינא קתני [אבל אם עשוהו חכמים כטומאה מעיקר הדין, לא היה למשנה לכתוב דין תורה כאשר מדרבנן הדין אחר. עתוס' יומא ז. סד"ה שנטמא. וע"ע במובא ביוס"ד בכורות נג.].

'מעילה הוא דליכא אבל איסורא איכא, ואמאי, הא ממונא דכהנים הוא'. אף על פי שמצות מיצוי עדיין מוטלת עליו [למאן דתני 'היזהר' במתניתין כדלהלן], וכל שלא מיצה עדיין אסור באכילה, מכל מקום מותר כבר בהנאה משעת הזאה גם קודם המיצוי (עפ"י שפת אמת; אור שמח מעילה ב, א ע"ש). ובספר קרן אורה דחק לומר שאין איסור אכילה קודם המיצוי, לפי שאינו מעכב כלל, ע"ש.

רב אדא בר אהבה אמר רב: מיצוי חטאת העוף מעכב. ותני רב, מיצה דמה. משמע בסוגיא שלדעת האומר מיצוי מעכב, אין יוצאת חטאת העוף מידי מעילה אלא במיצוי. וכבר עמדו המפרשים על דברי הרמב"ם שפסק (מעשה הקרבנות ז, ז. וע' גם בהל' פסולי המוקדשין יג, ה) כמאן דאמר מיצוי מעכב, מאידך כתב (מעילה ב, ו) ה"ז דמה אין בה מעילה (ע' לחם משנה מעה"ק שם; קרן אורה).

יש אומרים ש'היזהר' – לאו דוקא, וכוונתו שגם מיצה (זבח תודה).

ובשם הגר"ח סולובייצ'יק ז"ל מובא (בחדושים שעל הש"ס) לתרץ שסובר הרמב"ם (עפ"י סוגית זבחים) אף על פי שמיצוי מעכב אין המיצוי מהוה כפרה כשלעצמו, כי בעיקרו אינו אלא 'עבודת שיריים' (כנאמר והנשאר בדם מיצה), רק הוא תנאי ועיכוב בהזאה. הלכך, לענין מעילה הכל תלוי בשם קדשי ה' ולא בהתר הקרבן בפועל, לכן כבר בשעת הזאה פקע דין מעילה, כיון שעיקר עבודת הדם וכפרת הבעלים תלוי רק בהזאה וכבר נגמרה עבודת הקרבן וכפרתו. ואולם לענין חיוב פיגול נותר וטמא, תלוי הדבר בהתר הקרבן שחל על ידי עבודת הדם, והרי לא הותר אלא לאחר המיצוי.

ובאשר לסוגיתנו – יש לומר אחת מן השתיים; אפשר שלדעת הרמב"ם אכן מחלוקתם אינה נוגעת לדין מעילה אלא לחיוב פיגול נותר וטמא, כאמור. ודתני רב במשנתנו 'מיצה דמה' – משום חיוב פיגול הוא, ולא משום מעילה. וזהו דוחק. או יש לומר שתלוי הדבר; אם לא מיצה, לא יצא הקרבן מידי מעילה כיון שהמיצוי הוא תנאי מעכב להזאה. וזהו ששנינו 'מיצה'. אולם קרבן שנעשה כדינו, והשאלה מתי יצא הבשר מידי מעילה – בזה סובר הרמב"ם שיצא למפרע משעת הזאה, שהיא עיקר מצות הקרבן, כאמור.

וע"ע אבן האול מעה"ק ז, ז; ספר יהגה האריה (לגר"א פומרנצ'יק). וע' תירוץ נוסף בישוב דברי הרמב"ם, בחדושי ר' אריה לייב מאלין ח"ב כא, יב.

עוד בענין מיצוי מעכב, אם נחשב כדבר אחד עם ההזאה, או כעבודה נפרדת – ע' בזבח תודה.

ובגוף דברי הרמב"ם שפסק מיצוי מעכב כרב אדא בר אהבה, ואף על פי שלדעת רב פפא (בזבחים סה), רבי עקיבא סובר מיצוי אינו מעכב, והלכה כרבי עקיבא מחברו והלא רב פפא בתרא הוא – נראה שפסק כן עפ"י פשטות המשנה 'אחד חטאת העוף... מיצה דמן חוץ למקומן פסול...' ותירוץ הגמרא לצדדין קתני – שינויא דחיקא הוא (עפ"י זבח תודה). או יש לומר שסמך על סוגיא אחרת, ביומא סא (חדושי הנצי"ב). אכן הסמ"ג, וכן הראב"ד (ריש קנין) פסקו מיצוי אינו מעכב.